Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

Autofiktion er en betegnelse for skønlitterære tekster, hvor forfatteren inddrager elementer fra virkeligheden, men fiktionaliserer dem. Autofiktion er en gennemgående tendens i den nyeste litteratur, men den kan spores helt tilbage til Tove Ditlevsen og Dan Turèll.

Autofiktionen leger med forholdet mellem virkelighed og fiktion. Oftest er der sammenfald mellem forfatteren og hovedpersonen i teksten ved, at hovedpersonen - som oftest er en jegfortæller eller et digterjeg - bærer forfatterens navn.

Siden nykritikken kom til Danmark omkring 1960'erne, har man ophævet skellet mellem fortæller og forfatter, og som noget af det første i danskundervisningen i gymnasiet lærer eleverne, at forfatteren ikke er fortælleren. Men med autofiktionen er det noget andet: Her er forfatteren og fortælleren eller digterjeget den samme. I sit analytiske arbejde skal man dog stadig anvende begrebet fortæller/digterjeg frem for forfatteren. Det er der en grund til, og det vender jeg tilbage til om lidt.

Et andet træk ved autofiktion er, at værket fortæller os, at det er fiktion.
På *parateksten* (et værks omslag og sider, inden den egentlige tekst starter) står en genrebetegnelse som 'roman', 'poesi' eller lignende. Derved fortæller parateksten os, at værket er en fiktionsgenre og derfor er fiktion. Fiktive tekster refererer i sig selv ikke til en virkelig verden, men fremstiller deres egen fiktive verden, og når læseren ser, at værket tilregnes en fiktionsgenre, vil læseren derfor gå til teksten med en forestilling om, at teksten er fiktiv.

Et tredje væsentligt element, der er afgørende for, at en tekst er autofiktiv, er, at dele af den litterære tekst er fiktive, netop som parateksten siger, mens andet er sket i virkeligheden for forfatteren - og derfor sker for fortælleren. Autofiktionen indeholder derfor både noget, der er autentisk biografisk, men også elementer, der er fiktive; fiktive passager og fiktive beskrivelser i den autofiktive tekst. Dele af teksten indeholder altså *fiktionaliseringer*.

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

Fiktionalisering er et greb, hvor forfatteren foregiver, at noget er sket, som i virkeligheden ikke er sket. Det *kunne* være sket, og det fremstår derfor realistisk, men det er i virkeligheden ikke sket. En overdrivelse af en situation er også en fiktionalisering, da gengivelsen overdriver det, der i virkeligheden skete. Anvendelsen af metaforik til at beskrive følelser eller gengive handlinger og anvendelsen af symbolik er også eksempler på fiktionaliseringer. Begivenheders rækkefølge kan også fiktionaliseres, så begivenhederne i det autofiktive værk optræder i en anden rækkefølge, end de gjorde i virkeligheden, og herved kan der eksempelvis skabes en bedre dramaturgi.
Fiktionaliseringer forekommer, når kronologien i historiske begivenheder ændres i værket for at skabe en fortælling. Eller at personer i det autofiktive værk tillægges personlighedstræk, de ikke besidder i virkeligheden, eller indgår i handlinger, de ikke har oplevet i virkeligheden.

Det er netop dette tredje element fiktionaliseringer, der gør, at vi stadig fastholder at anvende begrebet 'fortæller' eller 'digterjeg' fremfor at tale om forfatteren. Vi ved jo reelt ikke, hvor meget forfatteren er til stede i teksten.

Tv-serien Klovn inddrager biografisk materiale; Det håndholdte kamera simulerer dokumentaren, Casper Christensen og Frank Hvam *har* produceret 'Langt fra Las Vegas', Casper Christensen har været kæreste og boet sammen med Iben Hjejle, og en række kendte danskere spiller sig selv (Jørgen Leth, Jarl Friis Mikkelsen og andre). Så 'Klovn' spiller på biografiske elementer, men til trods for det er man ikke i tvivl om, at det er fiktion: Der er for mange elementer i 'Klovn', som modsætter sig det autofiktive, og som klart peger på, at det er fiktion. I virkeligheden er Frank Hvam ikke gift med Mia Lyhne, deres liv kan umuligt passe ned i et handlingsforløb, som er så oplagt dramatiseret i et afsnits komposition. Og en del handlinger virker urealistiske. Men noget af humoren etableres ved de elementer af teksten, hvor man tænker, der er et sammenfald mellem personerne Frank Hvam og Casper Christensen i Klovn og personerne Frank Hvam og Casper Christensen i virkeligheden.

Autofiktion til forskel for klassisk biografisme
Hvorledes adskiller autofiktion sig fra selvbiografisk litteratur? Den selvbiografiske litteratur bygger på, at det, der står i teksten, også har fundet sted i forfatterens eget liv, og at teksten er skrevet på baggrund af forfatterens egne erfaringer. *Fiktionaliseringen* fylder mindre, og der er et krav om, at virkelighedsgengivelsen er tættere på virkeligheden. Selvbiografien lægger sig derfor tættere op ad de virkelige hændelser. Derfor tilhører selvbiografien netop ikke de skønlitterære fiktionsgenrer roman eller poesi.

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

Forskellen på autofiktiv litteratur og litteratur, der kan læse biografisk
At forfattere bruger sig selv og egne erfaringer i deres værker er nok mere reglen end undtagelsen, så hvor går skelet mellem autofiktiv litteratur og litteratur, der kan læse med en biografisk tilgang?
Som beskrevet ovenfor påkalder den autofiktive litteratur et stærkt sammenfald mellem forfatter og fortæller eller digterjeg ved at have identiske navne. Desuden kan indgå personer, steder, jobfunktioner eller andet, som er sammenfaldende mellem forfatter og fortæller eller digterjeg. I Pablo Henrik Llambias *Hundstein* (2013) er digterjeget fraskilt og rektor for forfatterskolen og omgås en række forfattere – nøjagtig som Pablo Henrik Llambias selv, da hans værk blev skrevet. Desuden kan parateksten også skabe et sammenfald, som når et billede af Casper Eric indgår som en del af forsiden på 7/11 (2014), eller når Bjørn Rasmussen har et billede af sin far på bogomslaget af sin digtsamling *Ming* (2015), som blandt andet omhandler hans forhold til sin far. Ming viser sig at være en forkortelse af faderens navn, Flemming. Alt sammen stærke sammenfald mellem forfatteren og værket.

I Tom Kristensens værk *Hærværk* (1930) forholder det sig anderledes. Hovedpersonen arbejder som journalist, som Tom Kristensen gjorde, og han drikker sig sanseløst beruset på Vesterbro på samme måde, som Tom Kristensen også gjorde i sit liv. Hovedpersonen hedder Ole Jastrau og ikke Tom Kristensen, barerne hedder ikke det samme i romanen som i virkeligheden, i romanen arbejder Ole Jastrau på Dagbladet, mens Tom Kristensen arbejdede på Politiken, og handlingsforløbet er noget anderledes end i Tom Kristensens eget liv. De personer, Tom Kristensen omgås i virkeligheden, hedder noget andet i romanen. Derfor adskiller romanen sig i for høj grad fra virkeligheden til, at man kan sætte et direkte lighedstegn mellem forfatter og fortæller - og hovedperson. Der er for meget fiktion i Hærværk til, at den kan betragtes som et autofiktivt værk. Man kan derfor sagtens læse romanen alene som fiktion uden at inddrage forfatterens liv. Det er sværere at gøre med autofiktive værker, fordi de låner så meget fra virkeligheden.

Så autofiktive værker påkalder sig, at læseren skal trække forfatteren ind i læsningen, hvilket ikke er tilfældet med litterære tekster, der ikke er autofiktive. Og de tekster, der kan tænkes at indeholde referencer til forfatterens eget liv, kan så læses ud fra en biografisk metode. På den måde kan *Hærværk* læses ud fra en biografisk metode, men man behøver det ikke.

Hvordan analyserer man autofiktioner?
Trods det klare sammenfald mellem forfatter og hovedperson skal man i høj grad fokusere sin analyse på, *hvad* teksten siger, og *hvordan* teksten siger det. Det gøres bedst med nykritikkens nærlæsning, hvor man undersøger, hvilket udsagn om verden

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk

og livet en tekst etablerer, og hvordan det udsagn etableres.

En teksts autofiktive dimension kan derefter undersøges, og her kan man eksempelvis undersøge, hvad der er fiktionaliseret, og hvordan fiktionaliseringen foregår. Man kan også identificere autenticitetsmarkører for derved at fastslå, hvor det autofiktive etableres. En anden vej at gå er at undersøge, i hvor høj grad en tekst forholder sig til sin egen fiktionalitet: Indeholder teksten overvejelser over forholdet mellem det skrevne og virkeligheden, mellem fiktionaliseringen og virkeligheden. Man kan også undersøge, hvordan forfatteren i andre tekster (interview, blog, Facebookopdateringer) forholder sig til sit værk.

Grundlæggende giver den autofiktive dimension en grund til at overveje, hvor mange steder i vores eget liv fiktionaliseringer foregår: I opslag på Instagram, i positioneringer over for venner osv. Alt sammen er vinkler på det autofiktive, som bør have en forankring i en nærlæsning.

Copyright - Jan Aasbjerg Petersen - gymdansk

Copyright – Jan Aasbjerg Petersen – gymdansk.dk